

Carl Frode Tiller s-a născut la 4 ianuarie 1970 în localitatea Namsos, fiind un scriitor, istoric și muzician norvegian. În 2001 a debutat cu romanul *Skråninga*, acesta fiind considerat cel mai bun debut literar din Norvegia în acel an. În noiembrie 2007, Tiller a fost premiat cu Premiul Brage (*Brage Prize*) pentru romanul *Innsirkling* (*Încercuire*). În același an, romanul a primit Premiul Criticilor (Norwegian Critics Prize for Literature) și a fost nominalizat pentru premiile literaturii Scandinave, Premiul Literar al Consiliului Nordic (*Nordic Council's Literature Prize*). În anul 2009, romanul a câștigat și Premiul Literar al Uniunii Europene (*European Union Literary Award*).

Volume: *Skråninga*, roman (2001), *Bipersonar*, roman (2003), *Innsirkling*, roman (2007), *Folkehelsa*, piesă de teatru (2009), *Skråninga*, piesă de teatru (2010), *Innsirkling 2*, roman (2010).

Carl Frode Tiller

ÎNCERCUIRE

Traducere din limba norvegiană de
Simona Schouten

Ediție îngrijită de
Sanda Tomescu Baciu

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2015

© 2007, H. Aschehoug & Co (W. Nygaard) AS, Oslo

www.aschehoug.no

© Casa Cărții de Știință pentru prezenta ediție

This translation has been published with the financial support
of NORLA

Traducere sponsorizată de NORLA

Coperta: Meda Alice Bălă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TILLER, CARL FRODE

Încercuire / Carl Frode Tiller ; trad. de Simona Achouten ;
ed. îngrijită de Sanda Tomescu Baciu. - Cluj-Napoca :
Casa Cărții de Știință, 2015
ISBN 978-606-17-0686-0

821.113.5-31=135.1

JON

Saltdalen, 4 iulie 2006. În turneu

Rulăm încet în centru, dacă ăsta se poate numi centru, un mic sens giratoriu cu câteva case împrejur. Stau împins aplecat în scaun, mă uit în jur, nici țipenie de om de văzut, totul e mort, tăcut, aproape că nici nu sunt magazine aici, doar o cafenea închisă și o alimentară cu ferestre întunecate. O să cântăm aici, da' nici nu văd naibii dacă măcar locuiesc oameni aici, nu-mi dau seama cine are vrea să locuiască aici, cine își dorește așa mult răul. Mă așez din nou în scaun, dau jos geamul și îmi pun cotul pe ușă. O adiere răcoroasă, proaspătă se răspândește pe față, aer bun. Îmi dau capul pe spate și-mi închid ochii, inspir pe nas și miros, sunt atâtea miresme în aer după ce tocmai a plouat, ăsta miroase a pământ reavăn, miroase a liliac. Îmi deschid ochii, mă împing din nou înainte. Ce-al naibii de pustiu e totul, așa de mort, al naibii nici picior de om de văzut și nu se aude aproape niciun sunet, aud doar zgomotul motorului nostru. Și sunetul lipicios al anvelopelor ce rulează peste asfalt ud de ploaie. Al naibii să fiu dacă-mi dau seama cine se stabilește într-un loc ca ăsta.

– De-am fi avut timp înainte de concert, aș fi încercat peștele, spune Anders. Cu siguranță trebuie să fie un râu bun cu somon aici!

Mă întorc și mă uit la el, rânjesc. Dar el pare că vorbește serios, stă pe bancheta din spate și se uită la mine, dă din cap spre dreapta. Îmi întind gâtul și mă uit încotro face cu capul. De cealaltă parte a străzii atârână un anunț din carton, „de vânzare permis de pescuit”, în tuș negru caligrafic înclinat spre dreapta. Mă întorc și mă uit din nou prin parbriz.

– Da, da, zic. În afară de endogamie nu ai cu ce altceva să te ocupi decât cu vânatul și pescuitul pe-aici.

Mă întorc spre Anders, rânjesc din nou. Dar el s-a întors într-o parte și nu se uită la mine, sigur n-a văzut asta. Mă întorc la loc, mă uit din nou prin parbriz.

– Și, bineînțeles, sport, adaug. Schi și din alea! Da' nu sporturi de echipă, sigur nu-s destui oameni aici ca să joace sporturi de echipă, zic eu.

Trece puțin timp.

Lars o ia la dreapta și rulăm în jos pe un deal mic ce duce înspre chei. Zăresc marea albastră, strălucitoare acolo jos, câțiva pescăruși care se adună în jurul unui container verde. Dar nici măcar un om, al naibii total mort peste tot, în miezul zilei și e așa pustiu. Mă împing puțin înainte și îmi las privirea să alunece dintr-o parte în alta, rânjesc și dau dezaprobat din cap.

– La naiba! zic eu, aștept puțin, dau din nou din cap. Se pare că Partidul de Centru are ceva de lucru când vine vorba să atingă țelul unei Norveгии rurale plină de viață. Mai aștept puțin și apoi mă întorc spre Lars, mă uit la el și dau din cap.

– Dacă imediat o să auzi muzică de banjo, să bagi naibii viteză! zic eu, râd scurt. Dar el nu râde înapoi, stă doar cu ambele mâini pe volan și se uită fix înainte, nu sunt sigur dacă a văzut „Picnic cu moarte”, numai muzica îl interesează, filmul nu îl interesează deloc, în orice caz nu filme din astea.

– La naiba, măi, mormăi eu. Mă bucur că nu locuiesc aici.

Trece o clipă.

– Și aici? întreabă Lars încet și fără să se uite la mine.

– Al naibii, da' nici picior de om nu vezi, zic eu.

– Nu, spune el scurt.

Mă uit din nou la el, nu zic nimic, aștept puțin. Ce naiba-i cu el? Pare așa de serios. Chiar arată serios. Fața îi e și ea parcă rigidă, nemișcată. Și se uită fix înainte. Mai aștept câteva secunde, nu-mi iau privirea de la el.

– Ce-i cu tine? întreb. Mă uit la el, nu răspunde, stă acolo cu brațele întinse, ambele mâini pe volan, se uită fix înainte. E liniște deplină în mașină, nimeni nu zice nimic. Da' ce-i asta, Lars nu e așa de obicei, el e aproape întotdeauna e într-o pasă bună, pozitiv și optimist aproape constant.

– Ce-i cu tine? întreb din nou.

– Cu mine? întreabă el, vorbește tare și își împinge capul înainte un centimetru minuscul în timp ce întreabă.

Liniște deplină.

Mă holbez uimit la el.

– Numai că încep să mă satur al naibii că ești așa de negativ, zice el.

– Negativ? mormăi eu.

– Da, negativ, zice el, se uită fix înainte, așteaptă puțin, înghite. Toate locurile în care ajungem sunt capăt de lume, zice el. Toată mâncarea ce o mâncăm e proastă, toți oamenii pe care îi întâlnim sunt idioți!

Stau și mă uit doar la el, nu reușesc să scot nicio vorbă, despre ce vorbește, eu negativ? Aștept puțin, mă întorc și mă uit înainte o clipă, mă întorc din nou spre Lars, nu-mi vine ce să spun pentru că n-a zis nimic despre asta înainte, asta a venit dintr-o dată, că sunt negativ, eu negativ? Mai trec câteva secunde și apoi mă întorc. Mă uit la Anders pe bancheta din spate. Stă și privește fix pe fereastră, își pune fruntea pe geam și se preface că nu mă vede, ca și cum n-ar fi auzit nimic. Mă uit la el câteva secunde și apoi înțeleg dintr-o dată că au vorbit despre asta înainte, că au discutat asta și că sunt de acord că eu sunt negativ. Și acum simt că inima începe să bată puțin mai repede decât de obicei, că pulsul începe să urce. Îl ținutiesc pe Anders cu privirea și simt cum îmi alunecă gura singură, stau și casc, cu gura deschisă. Închid din nou gura, înghit o dată și apoi încă o dată. Mă întorc din nou spre Lars, mă uit la el.

– E obositor să te aibă omu-n preajmă, zice el. Pur și simplu al naibii de obositor! Tot afurisitul de turneu a fost o corvoadă!

În continuare nu se uită la mine când vorbește, stă doar și se uită fix afară prin parbriz, obrazul îi e rigid și alb și înghite cu pauze egale. Nu-mi iau privirea de la el. Nu zic nimic, nu știu ce să zic. Căci asta a venit dintr-o dată, nu mă așteptasem la asta, să creadă ei că sunt negativ, obositor să călătorească împreună cu mine.

– A început rău și s-a făcut din rău în mai rău, zice Lars. Apoi își drege vocea puțin, tot nu se uită la mine. Eu nu cred că îți dai seama câtă putere folosim ca să te menținem într-o pasă cât de cât bună, zice el. Umbli și arunci rahat pe toate și pe toți, comentezi la tot ce-i pe lume. Nu îți dai seama cât de obositor e pentru noi care mergem împreună cu tine, de fapt?

Aud ce zice și înțeleg că a exersat asta dinainte, o aud din felul în care vorbește. Aud și că o crede sincer, pare că așa i s-ar năzări, dar aud că într-adevăr crede ce spune. Îl ținuiesc cu privirea. Aștept puțin. Nu știu ce să zic. În niciun caz nu trebuie să dau buzna cu ceva, trebuie să am grijă ce o să zic. Pentru că trebuie să suport asta, trebuie să fiu destul de matur ca să suport o astfel de critică, să nu fiu nedrept și pur și simplu să mă dezlănțui asupra lui. Dar a venit dintr-o dată, nu mă așteptasem la asta, doar râseseră de pesimismul meu tot timpul, făcuseră glume despre viziunea mea sumbră și comentariile mele sarcastice. Deseori m-am făcut mai sumbru și mai pesimist decât eram de fapt, am fost acid și sarcastic numai ca să-i fac să râdă, ca ei să se simtă la fel de bine cu mine cum mă simțeam eu cu ei, ca să le placă de mine la fel de mult cum îmi plăcea mie de ei. Căci îmi place mult de ei, nu cred că m-am potrivit mai bine vreodată într-o trupă înainte, nici din punct de vedere muzical, nici social. Chiar dacă sunt cu mult mai mare decât ei, așa consider.

Trece puțin timp. Mă întorc încet spre dreapta, proptesc capul de mâna dreaptă și mă uit pe geamul deschis, ridic cealaltă mână și mă scarpin pe osul nasului

cu degetul mijlociu. Și, dintr-o dată, încep să plâng. Pur și simplu așa îmi vine, e ca și cum s-ar face crăpături într-un baraj interior de care nu știam, ochii crapă și lacrimile încep pur și simplu să curgă, se scurg reci pe obraz în jos. Îmi întorc capul și mai mult spre dreapta. Șterg lacrimile, înghit. Da' ce naiba e asta, stau aici și plâng, ce naiba mi se întâmplă, n-am mai plâns de nu mai știu cât timp și acum stau aici și plâng, încep să plâng pentru o bagatelă din asta, pentru că spun că sunt negativ, ce naiba mi se întâmplă, e așa de aiurea că e de râs. Mai trec câteva secunde după care mă pun dintr-o dată pe râs, pur și simplu mi-a venit așa, scot un râs din mine, răcnesc un râs, ca și cum aș încerca să uit de plâns prin râs, dar nu reușesc. Lacrimile curg și curg și acum șed aici și plâng și râd în același timp, șed aici ca o babă isterică, par de-a dreptul bolnav mintal, sună ca și cum sunt pe cale să o iau razna și ceilalți nu spun niciun cuvânt, desigur nu înțeleg ce mi se întâmplă, căci asta nu sunt eu, e atât de diferit de cum sunt eu și acum trebuie să îmi revin în fire, așa nu merge. Trec un deget pe sub nas și-mi trag nasul. Îmi strâng dinții și mă opresc din râs. Tușesc puțin, îmi dreg glasul. Nu mai râd, dar nu reușesc să mă opresc din plâns, plâng tăcut, am buzele ude de lacrimi și gustul sărat îmi înțeapă limba.

Tăcere deplină.

– Și unde-i casa asta de cultură? întrebă Anders dintr-o dată.

– N-ar trebui să fie dincolo de centru? zice el. Încearcă să vorbească despre altceva acum, stă acolo și se prefacă că nu-i nimic, ca și cum ar vrea să-mi dea timpul și ocazia să șterg lacrimile și să-mi revin ca să nu ies și mai prost decât am făcut-o deja. „Sau centru și centru, nu-i ușor de spus ce e centru în locul ăsta”, continuă el, ca și cum ar vrea să fie puțin de acord cu mine acum, de acord că orașul ăsta e un capăt de lume, ca și cum asta ar face ca lucrurile să fie mai bine.

Tăcere din nou.

Stau doar aici și plâng. Și Anders și Lars nu spun niciun cuvânt, înțeleg la fel de puțin din asta ca și mine. Căci mai ciudat de atâtă nu pot să fiu. Mă simt gol, fără viață, ca și cum toate puterile mi-au fost supte din trup. Doar din ce în ce mai obositor să te aibă omu-n preajmă, a zis Lars, supărat și negativ. Da' de ce nu au spus nimic despre asta înainte, doar tot timpul au făcut glume cu pesimismul meu, doar au râs tot timpul de sarcasmul meu. Cum m-aș putea schimba dacă ei nu zic nimic niciodată, când ei sunt numai de acord cu mine. Ar fi putut să-mi dea vreo câteva indicii, în orice caz, am crezut tot timpul că le plăcea de mine la fel de mult cum îmi place mie de ei iar ei tot timpul au crezut că eram obositor să mă aibă-n preajmă, negativ. Îmi întorc capul și mai mult spre dreapta, strâng buzele și înghit.

– Oprește mașina! iese dintr-o dată din mine. Aud cât de supărat par, supărat și hotărât. Pun mâna pe închizătoarea centurii, apăs butonul roșu din plastic și deschid centura, mă uit fix înainte în timp ce fac asta.

– Ei, hai acuma, Jon, zice Lars, o zice cu o voce rugătoare.

– Oprește mașina! zic eu.

– Ei, hai, zice Lars.

Mă întorc spre el, îl ținuiesc cu privirea.

– Oprește mașina, la dracu! spun cu vocea ridicată.

Tăcere deplină. Trece o clipă și apoi Lars frânează.

Cu grijă. Trage spre marginea trotuarului și oprește.

– Hai, Jon! zice Anders.

Dar deschid ușa, ies afară.

– Hai, măi! mă roagă Anders.

– Jon! zice Lars.

Dar trântesc ușa și încep să umblu, merg repede și tot înainte, nu mă uit înapoi, nu știu unde o să merg, vreau doar să plec, departe.

JON

Vedmundvik, 6 – 10 iulie 2006

Dragă David,

Eram în autobuz în drum spre cabana noastră când am citit că ți-ai pierdut memoria și, după ce mi-am revenit din șoc și am început să mă gândesc la cum te-aș putea ajuta să îți amintești, o amintire îmi tot revenea fără să înțeleg întru totul de ce și cu care m-am hotărât să încep această scrisoare. Ne-am văzut pe noi doi într-una din multele și lungile noastre plimbări în și prin jurul centrului din Namsos. Nici măcar nu știam că aveam amintirea asta în mine înainte și stăteam dintr-o dată în scaunul acela de autobuz și simțeam cum era să ai șaptesprezece ani și să te plimbi de-a lungul străzilor, doar eu și cu tine, unul lângă celălalt, fără vreun scop definit. Mi s-a părut că îmi amintesc că aveam o vagă închipuire cum că plecam în plimbările acestea pentru că ne plictisiam și nu aveam altceva de făcut în vreme de seară, dar când mă gândesc la discuțiile pe care le aveam, la cât de multe aveam de povestit unul cu celălalt, cât de prinși și de angajați puteam să devenim și cum obișnuiam să ne grăbim să luăm un alt drum când vedeam vreo persoană cu care altfel am fi fost obligați să ne oprim să povestim, nu pot înțelege altceva decât că noi trebuie să fi considerat plimbările pline de sens prin ele însele. Dacă nu le consideram pline de sens, trebuie că le simțeam așa, în orice caz.

Și poate că o astfel de trăire inconștientă a sensului e cauza pentru care o amintire atât de lipsită de dramatism și obișnuită a fost cea care a apărut prima și a strălucit cel mai puternic atunci când am zărit anunțul tău. Nu știu, însă multe din cele la care fac referire în această scrisoare, de exemplu părerile pe care le aveai, descrieri ale întâmplărilor în care eu nu am fost prezent

sau despre oameni pe care îi cunoșteai, dar pe care eu nu îi întâlнисem niciodată, mie mi-au rămas oricum din aceste discuții.

Respect pentru oameni și cărți

Când eram în școala primară, nu știam nimic altceva decât că erai fiul vitreg al unui preot, că jucai fotbal și că tu erai cel care arunca cel mai departe cu o minge mică atunci când era ziua sportului la școală. Nu știi de ce mi-au rămas întipărite ultimele două lucruri, poate pentru că eu însumi eram așa de slab atât cu mingea mică, cât și la fotbal. Aruncam ceea ce numeam aruncătura de babă (aruncătura cu antebrațul) când trebuia să arunc cu mingea mică și mi se dusesse vestea că eram primul și până acum ultimul de la liceul din Namsos care făcuse aruncări pe interior într-o încercare de a lua lovitură de pedeapsă, o faimă de care, de altfel, susțineam că sunt mândru atunci când te-am cunoscut.

Prietenia noastră a început când am mers în prima clasă de gimnaziu. Trebuia să fie un fel de eveniment împotriva narcoticelor în sala de sport și eu mă hotărâsem să chiulesc, îmi amintesc. Îmi făcusem în vremea aceea un fel de imagine de anarhist și freak și încercam să îi fac pe toți să își închipuie, pe mine inclusiv, că opinia liberală a anarhistului asupra ceea ce mă învoățase Gateavisa să numesc mijloace pentru extinderea conștiinței a fost cea care a făcut ca eu să îmi arunc sacul pe umeri și să mă îndrept spre ieșire, dacă nu demonstrativ, în orice caz cu un mers săltăreț și un limbaj corporal oarecum afectat, aparent nepăsător și crispat de leneș pe care băieții adolescenți deseori îl adoptă pentru a ascunde cât de nesiguri sunt de fapt. Dar nu era asta. Tata era închis din cauza unei condamnări legate de narcotice în vremea aceea și era o loialitate prost înțeleasă față de el care a făcut ca eu să nu vreau să particip la eveniment și, atunci când directorul a strigat dintr-o dată numele meu și a spus că trebuia să mă întorc și să mă așez imediat și când toți s-au întors și-au stat și s-au holbat la mine, am fost instant cuprins de toate acele sentimente pe care până atunci reușisem cumva să le controlez și am izbucnit în plâns în

fața întregii școli. Majoritatea știau că tata era în închisoare și ce făcuse, dar acolo și atunci doar tu ai fost cel care a înțeles legătura dintre asta și izbucnirea total neașteptată și, după câteva secunde de tăcere totală, când corpul profesoral și cei siguri peste trei sute de elevi se holbau uimiți la mine, te-am auzit întrebându-l pe director clar și tare: „Cum ți-ar fi plăcut ție să participi la o demonstrație împotriva propriului tată?”

Mai târziu, după ce mă îndrăgostisem de tine și dragostea mi-a transformat memoria, te vedeam ca un fel de James Dean atunci când ai spus asta. Mi se părea că îmi amintesc că stăteai așezat pe una din bănci, ușor relaxat și cu ambele coate înfipite în spalierul din spatele tău, că zâmbeai în timp ce te uitai direct la director cu ochi încrezători, liniștiți. Acum, imaginea aceasta a pălit, desigur. Tot ce știu cu siguranță este că aveai pe tine un tricou alb și că ai zis ce-ai zis.

Pentru început am simțit că m-ai dat de gol într-un fel și eram furios pe tine pentru asta, dar cu cât mai mare se făcea distanța față de cele întâmplate, cu atât mă simțeam mai recunoscător și curând am devenit aproape mișcat pentru că mă apăraseși în felul în care ai făcut-o. Te admiram pentru curajul și simțul dreptății de care dăduseși dovadă și, în perioada dinainte să devenim prieteni și să începem să ne întâlnim regulat, aveam grijă să apar întâmplător în locuri unde știam că erai. Dacă auzeam că urma să mergi la vreo petrecere, făceam tot ce puteam ca să primesc permis de intrare la aceeași petrecere, dacă auzeam că urma să mergi la cinema, lăsam baltă orice altceva și mergeam la cinema și când mergeam la școală sau în centru, luam întotdeauna drumul pe lângă casa în care tu și Aroid și Berit locuiați ca să am șansa să te întâlnesc sau măcar să te văd. Că lua câteva minute în plus, asta nu însemna nimic.

Dar încercam în același timp să păstrez o oarecare demnitate. Păstram distanța și nu eram niciodată insistent, zâmbeam și te salutam scurt când ne întâlneam, dar nu îndrăzneam niciodată să încep o conversație și, ținând cont că tu erai tipul oarecum aspru, tăcut, care zicea ceea ce era necesar, dar rareori mai mult, aproape că nu pot înțelege cum de am ajuns să

vorbim unul cu celălalt. Dar trebuie să fi făcut asta pentru că, înainte să se termine anul, nimeni nu ne mai putea despărți.

Respect pentru oameni și cărți

Desigur că nu am internet la cabană, așa că atunci când urma să îți trimit mail psihologului tău pentru a afla cum trebuia să continui ca să te ajut, a trebuit să merg la un vecin. Mi-a dat drumul înăuntru și m-a lăsat să-i împrumut computerul, însă era iritat, neprietenos și nerăbdător să mă scoată afară din nou, așa că, din păcate, nu am avut timp să întreb tot ce ar fi trebuit să întreb. Dar, așa cum am reușit să înțeleg din singurul e-mail pe care a reușit psihologul tău să îl trimită, erai în izolator și de aceea nu am avut voie să te vizitez, așa cum dorisem cel mai mult. Orice contact trebuia să aibă loc prin intermediul scrisorilor. Și când scriam aceste scrisori nu trebuia doar să încerc să îți aduc memoria la viață, am înțeles eu. Dacă niciunul din scriitorii de scrisori nu reușeau să te facă să îți reamintești, era important ca tu să știi cât de multe posibil despre cine fuseși cândva, ce fel de viață ai trăit, cu cine fuseși, cu cine erai înrudit și de unde veneai ș.a.m.d., și, de aceea, psihologul tău m-a provocat să includ tot ce știam despre tine, nu doar cele prin care trecuserăm împreună. Așa că, înainte să merg mai departe și să povestesc despre noi doi, voi încerca să pun pe hârtie puținul pe care îl știu și mi-l amintesc despre proveniența ta și despre viața pe care o trăieși înainte ca noi să ne întâlnim.

În holul de acasă de la voi atârna o fotografie luată de sus a unei case din lemn albe care se afla jos de tot pe stâncile coastei de pe insula Otterøya. Înainte ca Berit să căsătorească cu Aroid și să se mute în casa lui din Namsos, ai locuit în casa asta împreună cu ea și bunicul din partea mamei, Erik, un bărbat pe care eu îl știu doar dintr-o veche fotografie alb-negru în care el apare ca muncitor la drumuri, tânăr, foarte bine făcut, cu păr ciufulit, spate lat și rotund și o mustață neagră și deasă ce atârna ca două cozi de șoarece din ambele părți ale feței.

Berit fusese cea care a ținut casa bunicului tău chiar de când bunica ta a murit, cândva la începutul anilor șaiszeci. Când a făcut șaptesprezece sau optsprezece ani, ea s-a mutat în

garsonieră în Namsos și a început pregătirea de infirmieră în același timp cu mama, dar a devenit gravidă cu tine după abia un an și, de aceea, a fost nevoită să se lase de școală și să se mute înapoi pe insula Otterøya. Tatăl tău nu a aflat nimeni cine este, Berit a refuzat din vreun motiv anume să spună asta și a tăinuit acest lucru atât cât a trăit, chiar și față de tine.

Mama mea obișnuia să povestească despre Berit din vremea aceea și descria o femeie tânără, slabă și palidă cu păr roșcat, pistrui și un nas cârn mic. Povestea cât de rușinoasă și pierdută arăta Berit și cât de surprinsă a fost atunci când s-a dovedit să fie tocmai opusul. Precum mulți alții care au scăpat cu viața după ani grei în copilărie și adolescență, ea fusese întărită și, din cele ce povestea mama mea, părea întru totul fără de teamă și cătuși de puțin rușinoasă, așa cum erau mai degrabă oamenii de la sat când veneau la oraș ca să meargă la școală. Era vorbăreață și vorbea atât pe inspirație, cât și pe expirație, nu-i era teamă să spună ce părere avea, indiferent cine era cel cu care vorbea și, dacă cineva o nedreptătea, putea să fie crunt de neobrăzată și aproape fără limită în a-l răni și umili pe cel vinovat. Defecte trupești, greșeli de vorbire, un trecut apăsător; își permitea să facă haz de toate și era atât de la obiect și formula atât de bine încât ascultătorii nu puteau să nu râdă, oricât încercau. Iar dacă victima răspundea cu aceeași monedă și, de exemplu, comenta dinții ei proști din față, ea nu făcea decât să rânjească crud. Mila de sine și sentimentalismul erau un lux pe care nu și-l permisesese niciodată și nu lăsa nimic să o atingă. „Da, dacă mi-ar fi spus cineva atunci că fata aia urma să își găsească un preot, aș fi murit de râs!” obișnuia mama să spună.

Bunicului tău din partea mamei i-a fost și lui greu să se obișnuiască cu ideea că fata i s-a măritat cu un preot. Din ce spuneai tu, el era ateu și comunist credincios Moscovei până în ziua în care-a murit. Dădea din cap și râdea de multe din cele în care Aroid credea și le susținea și părea că nu se plictisește niciodată să ceară să primească descrieri concrete sau explicații raționale ale diferitor miracole și minuni care erau prezentate în Biblie. „N-ai putea să explici treaba aia cu nașterea neprihănită